

in gelijken trant de mechanische opvatting der studie door de organische verdrongen, wachtte het proces slechts op Hegel's denkkraft, om ons de eerste Encyclopaedie in hoogerem zin, niet van alle, maar dan toch van de philosophische wetenschap te geven.

§ 11. *Storing van het proces.*

Juist echter dit optreden van de Encyclopaedie, als eene wijsgeerige wetenschap, die de wetenschap zelve tot voorwerp heeft, noodzaakte om de Encyclopaedie der algemeene wetenschap voorloopig te laten rusten, en de ontwikkeling van deze nieuwgeboren wetenschap allereerst op het terrein der bijzondere wetenschappen te zoeken. Ook hier moest van het bijzondere tot het algemeene worden opgeklommen. En zoo zag dan vooral de tweede helft der vorige eeuw in niet gering aantal eene reeks van speciale Encyclopaediën in het licht verschijnen, die meest de indeeling van het groote veld der wetenschap in een theologische, philosophische, philologische, juridische, medische en natuurkundige wetenschap volgden. Tot dezen gang van het proces werkten vooral twee factoren saam. Vooreerst toch deed zich de moeilijkheid voor, dat alleen wie zelf in eenige wetenschap doorkneed was, met hoop op goed gevolg haar Encyclopaedie kon schrijven, en dat, bij de reusachtige uitbreiding van de detailkennis en de literatuur voor elke bijzondere wetenschap, de man steeds ondenkbaarder werd, die over deze genoegzame kennis voor alle vakken van wetenschap zou beschikken. Hoezeer dus ook de Encyclopaedie ongetwijfeld een deel der wijsgeerige wetenschap was, viel toch de mogelijkheid weg, dat één enkel filosoof geheel de stof voor de wetenschap der Encyclopaedie beheerschen zou. Er schoot dus niets anders over, dan dat de theologische Encyclopaedie door theologen, de historische door historici, de medische door medici enz., d. i. door een ieder voor zijn eigen vak, tot ontwikkeling werd gebracht; en eerst als elk dezer bijzondere Encyclopaediën tot genoegzame ontwikkeling zou zijn gebracht, kon de man opstaan, die de resultaten dezer onderdeelen tot één wijsgeerig geheel vereenigen zou. En ten andere, slechts zelden zette men